

e-ISSN: 2630-631X

Article Type
Research ArticleSubject Area
Clinical PsychologyVol: 8 Issue: 62
Year: 2022 August
Pp: 1518-1527

Arrival

12 July 2022

Published

31 August 2022

Article ID 64056

Doi Number

<http://dx.doi.org/10.29228/smrj.64056>How to Cite This Article

Çakır, İ. & Bilge, Y. (2022). "Çocukluk Çağı Travmaları ve Kişilik Bozuklukları: Davranışsal İnhibisyon ve Aktivasyon Sistemlerinin Aracı Rolü", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 8(62): 1518-1527

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Çocukluk Çağı Travmaları ve Kişilik Bozuklukları: Davranışsal İnhibisyon ve Aktivasyon Sistemlerinin Aracı Rolü

Childhood Traumas and Personality Disorders: Mediator Role of Behavioral Inhibition and Activation Systems

İsa Çakır¹ Yusuf Bilge²

¹ Arş.Gör., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İnsan Ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

² Dr.Öğrt. Üyesi., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İnsan Ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

ÖZET

Bu çalışmada Davranışsal İnhibisyon / Davranışsal Aktivasyon sistemleri, Çocukluk Çağı Travmaları ve Kişilik Bozuklukları arasındaki ilişkilerin ve çocukluk çağı travmaları ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişkide genetik etmen olarak belirlenmiş Davranışsal İnhibisyon / Davranışsal Aktivasyon sistemlerinin aracı rolünün incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın örneklemini 18-65 yaşları arasındaki yaş ortalaması 31.66 (Ss. = 11.29) olan %50.9'u kadın, %49.1'i erkek olmak üzere toplam 324 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılara Bilgilendirilmiş Onam, Demografik Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Coolidge Eksen İki Envanteri + Türkçe Kısa Formu ve Davranışsal İnhibisyon Sistemi/Davranışsal Aktivasyon Sistemi Ölçekleri uygulanmıştır. Katılımcılar çocukluk çağı travmaları geçmişi varlığı açısından gruplandırılarak kişilik bozuklukları kümeleri açısından t testi ile karşılaştırılmış, tüm kişilik bozuklukları puanlarının travma geçmişi olan grup lehine anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda göre Davranışsal İnhibisyon Sistemi ile C Kişilik Bozuklukları Kümesi ve Davranışsal Aktivasyon Sistemi ile B Kişilik Bozuklukları Kümesi arasında pozitif yönde, Davranışsal Aktivasyon Sistemi ile Çocukluk Çağı Travmaları arasında ise negatif ilişkiler tespit edilmiştir. Çocukluk Çağı Travmaları toplam puanlarının tüm kişilik bozukluğu kümelerini yordadığı görülen aracılık modellerine göre Davranışsal Aktivasyon Sisteminin Çocukluk Çağı Travmaları ile A ve B Kişilik Bozuklukları Kümeleri arasında kısmi bir aracılık rolüne sahip olduğu bulgusuna ulaşıırken, Davranışsal İnhibisyon Sisteminin bu aracılık modellerinde herhangi bir aracı rolüne rastlanılmamıştır. Elde edilen sonuçlar, çocukluk çağı travmalarının kişilik bozukluklarının ortaya çıkmasında önemli bir risk faktörü olduğunu, davranışsal aktivasyon sisteminin ise bu ilişkide koruyucu faktör rolü oynadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kişilik Bozuklukları, Pekiştirici Duyarlılık Teorisi, Davranışsal İnhibisyon Sistemi, Davranışsal Aktivasyon Sistemi, Çocukluk Çağı Travmaları

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine the relationships between Behavioral Inhibition/Behavioral Activation systems, Childhood Traumas and Personality Disorders and the mediating role of Behavioral Inhibition/Behavioral Activation systems determined as genetic factors in the relationship between childhood traumas and personality disorders. The sample of the study consisted of 324 participants, 50.9% female and 49.1% male, aged between 18 and 65 years with a mean age of 31.66 (SD = 11.29). Informed Consent, Demographic Information Form, Childhood Trauma Scale, Coolidge Axis Two Inventory + Turkish Short Form and Behavioral Inhibition System/Behavioral Activation System Scales were administered to the participants. Participants were grouped according to the presence of a history of childhood traumas and compared with t-test in terms of personality disorders clusters, and it was found that all personality disorders scores were significantly higher in favor of the group with a history of trauma. According to the results of the correlation analysis, there were positive correlations between Behavioral Inhibition System and Personality Disorders Cluster C and Behavioral Activation System and Personality Disorders Cluster B, and negative correlations between Behavioral Activation System and Childhood Traumas. According to the mediation models in which the total scores of Childhood Traumas predicted all personality disorder clusters, it was found that the Behavioral Activation System had a partial mediation role between Childhood Traumas and Personality Disorders Clusters A and B, while the Behavioral Inhibition System did not have any mediation role in these mediation models. The results obtained show that childhood traumas are an important risk factor in the emergence of personality disorders, and the behavioral activation system plays a protective factor in this relationship.

Key Words: Personality Disorders, Reinforcement Sensitivity Theory, Behavioral Inhibition System, Behavioral Activation System, Childhood Traumas

GİRİŞ

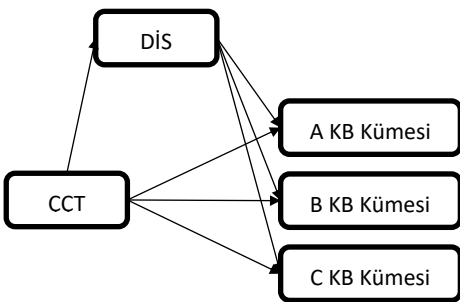
Bireye özgü, farklı durumlarda ve zaman içinde görece kalıcı davranış örüntüsü olarak tanımlanabilecek kişilik, insanlık tarihinin başlangıcından beri mahiyeti üzerinde sürekli olarak tartışmaların yapıldığı hipotetik bir kavramdır. Bu çerçevede kişilik bozukluğu (KB) kavramı ise bireyin içinde bulunduğu kültürden bariz biçimde sapmış, katı ve zaman içinde görece kalıcı, bireyin sağlığında bozulmaya yol açan ve genellikle geç ergenlik ve erken yetişkinlik dönemi başlangıçlı olan davranış örüntüleri olarak tanımlanabilir (APA, 2013). Ortaya atılmış her bir kişilik kuramı, kişiliği ve KB'yi açıklama ve tanımlama girişiminde genetik ve çevresel faktörlere ve bunların etkileşimine farklı oranlarda yer vermektedir. Genetik faktörlere ağırlık veren kuramlardan birisi olan Gray'ın Pekiştirici Duyarlılık Teorisi, pekiştiricilerin algılanmasını, öğrenme süreçlerini ve en temelde insanın davranışlarını kontrol eden ve dolayısı ile kişiliğini belirleyen; *Davranışsal İnhibisyon Sistemi* (DİS), *Davranışsal Aktivasyon Sistemi* (DAS) ve *Dövüş-Kaç-Don Sistemi* (DKDS) olmak üzere toplamda üç nöropsikolojik temelli sistemin var olduğunu iddia etmiştir (Corr, Pickering ve Gray, 1995;

Gray ve McNaughton, 2003). Bu sistemlerden birisi olan DAS, ödüle duyarlıdır ve aktive olması durumunda bireyin keşifsel ve dürtüsel davranışlar sergilemesini, biyolojik ihtiyaçlara yaklaşmasını ve bu ihtiyaçları karşılmasını sağlamaktadır. DİS, DAS'tan farklı olarak cezaya daha duyarlı bir sistemdir ve aktive olması bireyin davranışı ketleme, dikkat, kaygı ve uyarılmışlık düzeyini artırır. Pekiştireç duyarlılık teorisinin revize versiyonunda DİS, davranışın kararlaştırılması ve yaklaşma-kaçınma çatışmasının çözülmesi sürecinde daha kilit ve temel bir rol oynamakta olup yaklaşma davranışlarından sorumlu olan DAS ile korku ve panikle ilişkilendirilen ve uyarandan kaçınma davranışlarından sorumlu olan DKDS arasında dışarıdan gelen uyarının özelliklerine göre karar verici bir konumdadır (Gray ve McNaughton, 2003). Pekiştireç duyarlılık teorisine göre DİS, DAS ve DKDS sistemlerinin insanların davranışları üzerindeki etkileri bireyler arası farklılık göstermektedir. Buna göre insanlar genetik olarak daha duyarlı oldukları pekiştireç türü verildiğinde daha hızlı ve kolay öğrenmektedirler. Farklı kişilik tiplerinin ve psikopatolojilerin ortaya çıkmasındaki önemli etiyolojik faktörlerden biri de pekiştireçlere olan duyarlılıklardaki bu bireysel farklılıklardır. Bu bağlamda teori, psikopatolojileri boyutsal bir yaklaşımla DİS, DAS ve DKDS boyutlarındaki uç noktalarda bulunma olarak açıklamaktadır (Corr, Pickering ve Gray, 1995). Teorinin genetik ve boyutsal özellikteki kavramlarının kaygı bozukluğu, depresyon (Muris vd., 2005), TSSB (Pickett, Barden ve Orcutt, 2011; Slobodskaya, 2011) gibi psikopatolojilerin yanı sıra kişilik bozukluklarını (Pastor vd., 2007; Ross vd., 2013; Bilge ve Sertel-Berk, 2017) yordamak ve açıklamak için kullanıldığı birçok araştırma mevcuttur.

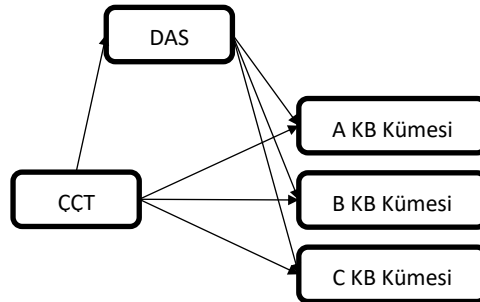
Kişilik kavramına çevresel etmenler üzerinden etiyolojik açıklamalar getiren Psikanalitik ve Bilişsel-Davranışçı yaklaşımlar ise özellikle erken dönemde deneyimlenen yaşam olaylarının kişiliği şekillendirme konusunda yetişkinlik dönemindeki yaşam olayları ile kıyaslandığında çok daha belirleyici rol oynadığını öne sürmektedir. Örneğin psikanalitik ve psikodinamik teoriler erken dönem çocukluk yaşantılarının kişilik ve psikopatoloji gelişimi üzerindeki etkilerini açıklarken çocukların dış dünya ile mücadele etmek için kullandığı savunma mekanizmalarının kimi zaman yetersiz kalabileceğini ve bu durumların patolojiye yol açabileceğinden bahsetmektedir. Başa çıkma gücünün ve savunma mekanizmalarının yetersiz kaldığı durumlara örnek olarak çocukluk döneminde yaşanan "travma deneyimleri" verilebilir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından (2006) çocuğun sağlığına, gelişimine veya haysiyetine fiili veya potansiyel zararlar sonuçlanan her türlü fiziksel ve duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal ve sömürü olarak tanımlanan Çocukluk Çağı Travmaları (ÇÇT) hakkında yapılan birçok teorik ve ilişkisel çalışmanın da gösterdiği üzere ÇÇT ile yetişkin psikopatolojisi (Kong ve Bernstein, 2008; Şar vd., 2004), özellikle de KB'ler (Carr vd., 2013) yakından ilişkilidir.

ÇÇT ile KB arasındaki bu ilişkiye eleştirel olarak yaklaşan Paris (1997), bu ilişkinin kapsamlı olarak araştırılabilmesi için çevresel etmenlerin yanı sıra, genetik etmenlerin ve genetik-çevresel etmenlerin etkileşimlerinin de hesaba katılması gerektiğini öne sürmüştür. Ayrıca, ÇÇT'nin nörobiyolojik sistemler için yaralayıcı olduğu göz önünde bulundurulduğunda (Perry vd., 1995), nörobiyolojik sistemler olan DİS ve DAS'ın ÇÇT ile ilişkili olması beklenmektedir. Bu doğrultuda çalışmamızda öncelikle ÇÇT geçmişi olan bireylerin olmayanlara kıyasla kişilik bozuklukları ve DİS ve DAS düzeylerinin anlamlı olarak yüksek olacağı hipotezi test edilecektir. Ardından çocukluk çağı travmaları, kişilik bozuklukları ve DİS/DAS arasındaki ilişkiler incelenerek -varsa- ÇÇT ile KB arasındaki ilişkide DİS ve DAS'ın aracılık rolleri incelenecektir. Literatür ışığında bakıldığında ÇÇT ile KB ve DİS/DAS arasında pozitif ilişkiler olacağı tahmin edilmekte ve bu ilişkilerden hareketle yapılacak aracılık analizi sonucunda DİS ve DAS'ın ÇÇT ile KB arasındaki ilişkide aracı rol üstleneceği beklenmektedir. Hipotezlerde öngörülen aracılık modelleri Şekil 1 ve 2'de sunulmuştur:

Şekil 1: DİS Aracılık Modeli

Şekil 2: DAS Aracılık Modeli

YÖNTEM

Katılımcılar

Bilgilendirilmiş onam formu, demografik bilgi formu ve çalışmada kullanılan ölçekleri içerecek şekilde Google Forms üzerinden oluşturulan çevrimiçi ölçek formu, internet üzerinden rastgele ve kartopu örnekleme tekniği kullanılarak Eylül 2020- Kasım 2020 tarihleri arasında toplam 360 katılımcıya ulaştırılmıştır. 18-65

yaş aralığında bulunmayan ve CATI+TR-KF testindeki yalan maddelere “Kesinlikle Yanlış” dışında yanıt veren katılımcıların çalışmadan çıkarılması sonucunda katılımcı sayısı 324’e düşmüştür. 165’i (%50.9) kadın, 159’u (%49.1) erkek katılımcıdan oluşan örneklemin yaş aralığı 18-65, yaş ortalaması 31.66’dır (SS. = 11.29). Örneklemin betimsel istatistikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Örneklemin demografik özellikleri

Cinsiyet	N	%
Kadın	165	50.9
Erkek	159	49.1
Yaş Aralığı		
18-25	119	36.7
26-40	137	42.3
41-65	68	21.0
Eğitim		
İlkokul-Ortaokul-İlköğretim	69	21.3
Lise	92	28.4
Üniversite	163	50.3
Medeni Durum		
Bekar	154	47.5
Evli	162	50.0
Boşanmış	6	1.9
Eşi vefat etmiş	2	.6
Ekonomik durum		
Düşük	41	12.7
Orta	265	81.8
Yüksek	18	5.6
Şu anda psikolojik veya psikiyatrik yardım alıyor mu?		
Evet	13	4.0
Hayır	311	96.0

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu

Bu form katılımcıların cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi, medeni durumu, ekonomik durumu ve psikolojik veya psikiyatrik yardım alma durumlarını tespit etmeye yönelik sorular içermektedir.

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)

Bu ölçek, orijinali ve kısa formu Bernstein ve arkadaşları (1994) tarafından geliştirilmiş olan ve kısa formunun Türkçeye çeviri ve adaptasyonu Şar ve arkadaşları tarafından (2012) yapılmış, 28 madde ve Duygusal İhmal, Fiziksel İhmal, Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, Cinsel İstismar ve Travmayı Küçümseme olmak üzere toplam 6 alt ölçekten oluşan beşli Likert tipi (1= hiçbir zaman, 5= çok sık olarak) bir öz bildirim ölçeğidir. Şar ve arkadaşlarının ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini inceledikleri çalışmada, ölçeğin Cronbach Alfa İç Tutarlılık katsayısı 0.93, Guttman Yarım Test katsayısı .97, iki hafta arayla testin aynı örnekleme tekrar uygulanması ile elde edilen test tekrar test katsayısı ise .90 olarak bulunmuştur. Çalışmamızda ise Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği toplam puanının (ÇÇT) Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayısı .76 olarak kabul edilebilir değer (George ve Mallery, 1995) aralığındadır.

Davranışsal İnhibisyon Sistemi / Davranışsal Aktivasyon Sistemi Ölçeği (DİS/DAS Ölçeği)

DİS/DAS Ölçeği, Davranışsal İnhibisyon ile Davranışsal Aktivasyon’un alt boyutları olan Ödüle Duyarlılık, Dürtüsellik ve Eğlence Arayışı olmak üzere 4 alt boyuttan oluşan ve 4’lü likert tipi (1=Tamamen Katılıyorum, 4=Hiç Katılmıyorum) toplam 24 madde oluşan öz bildirim ölçeğidir. Orijinal formu Carver ve White (1994) tarafından geliştirilen Türkçeye çevirisi ve adaptasyonu üniversite öğrencileri örnekleminde Şişman (2012) tarafından yapılan ölçeğin Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayıları .57 ila .69 arasında bulunurken test tekrar test güvenirliliği katsayıları .58 ila .80 arasında olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin toplum örneklemindeki psikometrik özellikleri ise Bilge (2020) tarafından incelenmiş, alt ölçeklerin Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayıları .55 ila .74 arasında bulunmuştur. Yine aynı çalışmada yakınsak geçerlilik kapsamında DİS/DAS ölçeğinin Sürekli Kaygı Ölçeği ve Eysenck Kişilik Envanteri – Gözden Geçirilmiş Kısa Formunun alt ölçekleri ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı korelasyon katsayıları tespit edilmiştir. Çalışmamızda DAS toplam boyutu için Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayısı .76, DİS için ise .59 olarak hesaplanmış ve bu değer kabul edilebilir sınırlarda (George ve Mallery, 1995) olduğu görülmüştür.

Coolidge Eksen İki Envanteri + Türkçe Kısa Form (CATI+TR-KF)

Paranoid KB, Şizoid KB, Şizotipal KB, Antisosyal KB, Sınırdaki KB, Histerik KB, Narsisistik KB, Obsesif-Kompulsif KB, Çekingen KB ve Bağımlı KB olmak üzere toplam 10 alt boyut ve 78 maddeden oluşan CATI+TR-KF, 4'lü likert tipi (1= Kesinlikle Yanlış, 4= Kesinlikle Doğru) bir öz bildirim ölçeğidir. Orijinali Coolidge (2006) tarafından geliştirilen formun Türkçe'ye çevirisi, uyarlanması ve kısa formunun geliştirilmesi çalışmaları Bilge (2014; 2018) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin kısa formunun Cronbach Alfa iç güvenilirlik katsayıları .66 ile .77 arasında, test tekrar test güvenilirliği katsayıları ise .77 ile .89 arasında değişmektedir. Ölçeğin yakınsak geçerlilik katsayıları Kişilik İnanç Ölçeği Kısa Formu için .35 ila .64 arasında bulunurken, DSM III-R için Yapılandırılmış Klinik Görüşmesi Türkçe Versiyonu'nun Kişilik Bozukluğu Formu için bu katsayılar .27 ila .78 arasında bulunmuştur. Çalışmamızda A, B ve C KB Kümeleri için Cronbach Alfa iç güvenilirlik katsayıları sırasıyla .80, .86 ve .84 olarak tespit edilmiştir.

İşlem

Araştırma konusu ve hipotezleri belirlenip araştırmanın uygulama aşamasına geçmek için İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 04.09.2020 tarih ve 2020/08 sayılı izin alınmıştır. Araştırmacılar tarafından Google üzerinden çevrimiçi ölçek formu hazırlanarak oluşturulan link araştırmacıların öğrenci, akademisyen ve diğer çevresinden oluşan kişilere gönderilmiş ve onların da kendi çevrelerine formu göndermeleri istenmiştir. Bu linkin ulaştığı kişilere ilk sayfada çalışmanın amacı ve isim bilgisi vermeleri gerekmediği açıklanmış, katılımcıların online olarak ölçekleri doldurmaları istenmiştir. Aynı bilgisayardan tekrar girişlerin önlenmesi sağlanmıştır. Doldurulması yaklaşık olarak 25 dakika süren çevrimiçi ölçek formu ile veri toplama aşaması yaklaşık olarak 2 ay sürmüştür.

Veri Analizi

Bu çalışmada gruplar arası karşılaştırma hipotezlerinin test edilmesi için Bağımsız Örneklem t-Testi; ilişkisel hipotezlerin testi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi ve ÇÇT ile KB arasındaki DİS ve DAS'ın aracılık rolünü incelemek amacı ile kurulan hipotezlerin testi için aracılık analizleri gerçekleştirilmiştir. Aracılık analizinin test edilebilmesi için yordanan/bağımlı değişken olarak sırası ile A, B ve C KB Kümeleri, yordayıcı değişken olarak ise ÇÇTÖ'den alınan toplam puan belirlenmiştir. Medyator yani aracı değişken olarak DİS/DAS ölçeği alt ölçekleri olan DAS-Ödüle Duyarlılık, DAS-Eğlence Arayışı ve DAS-Dürtü'nün toplamından oluşan DAS-Toplam Puan değişkeni ve DİS alt boyutu belirlenmiştir. İstatistiksel analizler SPSS 25 ve Process Macro (Hayes, 2017) programı Model 4 kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Aracılık analizi için 5000 Bootstrapping örnekleme seçilerek güven aralığı olarak ise %95 değeri belirlenmiştir.

BULGULAR

Çalışmanın ilk adımında örneklem ÇÇT geçmişi olanlar ve ÇÇT geçmişi olmayanlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Bu gruplandırmanın yapılabilmesi için ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında her bir alt boyut için tavsiye edilen kesme puanları kullanılarak her bir katılımcıda ilgili alt boyuta ait travmanın mevcudiyeti tespit edilmiş ve sonrasında da 5 alt boyuttan en az birinde travma geçmişine sahip katılımcılar ÇÇT geçmişi olanlar grubuna (n=222, % 68.5), hiçbir alt boyutta kesme puanını aşmayan, dolayısıyla hiçbir travma geçmişi olmayan bireyler ise ÇÇT geçmişi olmayanlar grubuna (n=102, %31.5) atanmıştır. Sonrasında ÇÇT geçmişi olan bireyler ile hiç ÇÇT'ye maruz kalmamış bireylerin, KB kümeleri ve DİS/DAS değişkenlerinden aldıkları puanlar Bağımsız Örneklem t-Testi ile karşılaştırılmıştır (Tablo 2). Analiz sonuçlarına göre ÇÇT geçmişi olanların A KB Kümesinden aldıkları puanlar (Ort.±SS.= 46.60±10.13), ÇÇT geçmişi olmayanların aldıkları puanlara (Ort.±SS.=41.17±8.63) kıyasla anlamlı olarak daha yüksektir ($t_{(322)} = -4.20, p < .001$). B KB Kümesi açısından incelendiklerinde ÇÇT geçmişi olanların puanlarının (Ort.±SS.= 64.29±14.02) ÇÇT geçmişi olmayanların aldıkları puanlardan (Ort.±SS.= 59.83±12.14) istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksek olarak bulunmuştur ($t_{(322)} = -2.49, p < .01$). ÇÇT geçmişi olanların C KB Kümesinden aldıkları puanlar (Ort.±SS.= 48.61±10.97) ile karşılaştırıldıklarında ÇÇT geçmişi olmayanların aldıkları puanların (Ort.±SS.= 44.64±10.24) istatistiksel açıdan anlamlı olarak düşük olduğu görülmüştür ($t_{(223,90)} = -2.79, p < .001$). DİS'ten alınan puanların ÇÇT geçmişi olan ve olmayan gruplar arasında bir farklılık göstermediği görülürken, ÇÇT geçmişi olanların DAS'tan aldıkları puanların (Ort.±SS.= 40.45±5.97), ÇÇT geçmişi olmayanlara göre (Ort.±SS.= 42.13±5.01) anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir ($t_{(143,19)} = 2.43, p < .001$).

Tablo 2. KB ve DİS/DAS'ın ÇÇT Geçmişi Açısından Karşılaştırılması

		ÇÇT Geçmişi		t	df
		Yok	Var		
		(n=102)	(n=222)		
		Ort. ± Ss.	Ort. ± Ss.		
KB Kütmesi	A KB Kütmesi	41.17±8.63	46.60±10.13	-4.20***	322
	B KB Kütmesi	59.83±12.14	64.29±14.02	-2.49**	322
	C KB Kütmesi	44.64±10.24	48.61±10.97	-2.79***	223,90
PDT	DİS	20.40±3.01	20.64±3.65	-.52	322
	DAS	42.13±5.01	40.45±5.97	2.43***	143,19

*** $p<.001$, ** $p<.01$, A KB Kütmesi: CATI+TR-KF A Kütmesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, B KB Kütmesi: CATI+TR-KF B Kütmesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, C KB Kütmesi: CATI+TR-KF C Kütmesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, ÇÇT: ÇÇTÖ Travmayı Küçümseme Harici Alt Boyutların Toplamı, DİS: DİS/DAS Ölçeği Davranışsal İnhibisyon Alt Ölçeği, DAS: DİS/DAS Ölçeği DAS Alt Boyutlarının Toplamı, ÇÇT Geçmişi: ÇÇTÖ Alt Ölçeklerinden herhangi birinden ölçeğin geliştirme çalışmasında belirlenen eşik puanı geçen katılımcılar ÇÇT'ye sahip olarak değerlendirilmiştir.

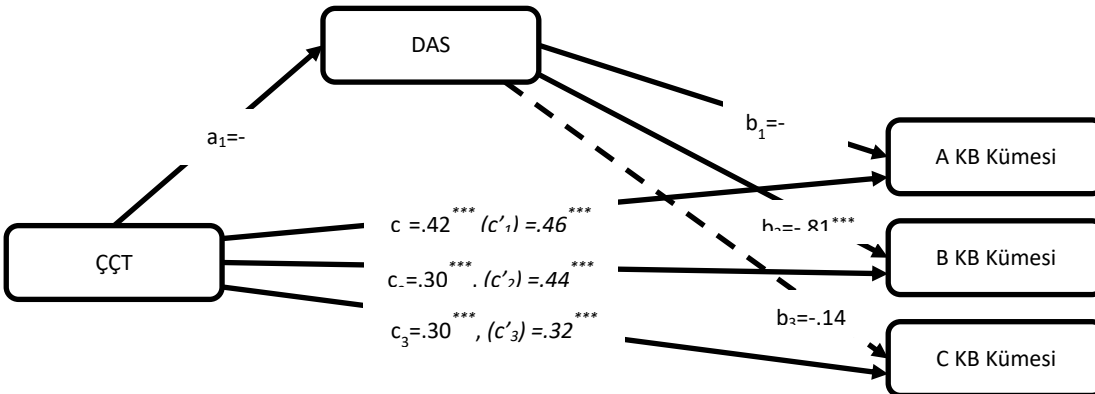
Bir sonraki adımda ÇÇT ölçeği toplam puanı, DİS/DAS Ölçeğinin DİS ve DAS alt boyutları ve CATI+TR-KF ölçeğinin alt boyutlarının toplamlarından oluşan A, B ve C KB Kütmesi alt boyutları arasındaki korelasyon, Pearson Korelasyon Analizi ile incelenmiştir (Tablo 3). Elde edilen verilere göre ÇÇT arttıkça A, B ve C KB kümelerinden alınan puanlar da artmaktadır (sırasıyla; $r=.36$, $p<.01$, $r=.19$, $p<.01$, $r=.23$, $p<.01$). Analiz sonuçlarına göre ÇÇT ile KB arasında bulunan bu ilişkiler A KB kütmesi için orta güçte ve orta anlamlılık seviyesinde iken B KB kütmesi için düşük güçte fakat orta anlamlılık seviyesinde, C KB kütmesi için ise orta güçte ve orta anlamlılık seviyesindedir. Analizin sonuçları incelendiğinde ÇÇT ile DİS arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı fakat ÇÇT ile DAS arasında orta güçte ve orta anlamlılık seviyesinde negatif bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=-.25$, $p<.01$).

Tablo 3. ÇÇT, KB Kütmeleri ve DİS/DAS Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

	Ort.±SS.	1	2	3	4	5
1- A KB Kütmesi	45.35±10.06					
2- B KB Kütmesi	63.26±13.72	.68**				
3- C KB Kütmesi	47.69±10.92	.67**	.72**			
4- ÇÇT	44.54±8.5	.36**	.19**	.23**		
5- DİS	20.59±3.51	-.02	.09	.26**	-.03	
6- DAS	40.84±5.8	.05	.27**	.01	-.25**	.07

** $p<.01$, A KB Kütmesi: CATI+TR-KF A Kütmesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, B KB Kütmesi: CATI+TR-KF B Kütmesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, C KB Kütmesi: CATI+TR-KF C Kütmesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, ÇÇT: ÇÇTÖ Travmayı Küçümseme Harici Alt Boyutların Toplamı, DİS: DİS/DAS Ölçeği Davranışsal İnhibisyon Alt Ölçeği, DAS: DİS/DAS Ölçeği DAS Alt Boyutlarının Toplamı

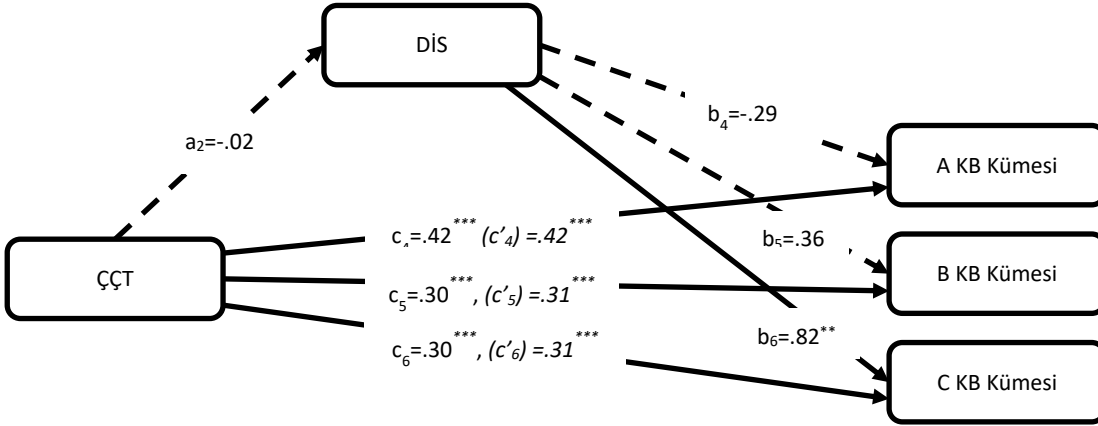
Bu adımdan sonra çalışmanın temel hipotezi olan DİS ve DAS'ın aracılık rolünün sınanması için aracılık analizi gerçekleştirilmiştir. Aracılık analizinde Zhao, Lynch ve Chen'in (2010) önerisi doğrultusunda aracılık analizine başlamak için klasik regresyon varsayımlarını sınamadan direkt olarak aracılık analizine geçilmiştir. Bu doğrultuda DİS ve DAS'ın aracılık rolünü incelemek üzere, A, B ve C olmak üzere 3 farklı KB kütmesi için toplamda 6 farklı aracılık analizi gerçekleştirilmiştir (Tablo 4 ve 5). Analizi gerçekleştirmek için SPSS için Hayes'in Process Macro eklentisi (2017) kullanılmıştır. Kurulan farklı modellerde bağımsız ve aracı değişkenlerin ortak olması sebebi ile DİS ve DAS için modeller birleştirilerek birer şekil üzerinde gösterilmiştir (Şekil 3 ve 4). Aracılık analizinin sonucuna göre yordayıcı değişken olan ÇÇT'nin medyator değişken olan DAS üzerindeki doğrudan etkisi (a_1) anlamlı iken ($B=-.17$, $SH=.04$, $t=-4.54$, $p<.001$, %95 GA [-.2400,-.0949]) DAS üzerindeki doğrudan etkisinin (a_2) anlamsız olduğu tespit edilmiştir ($B=-.02$, $SH=.02$, $t=-.50$, $p>.05$, %95 GA [-.0568, .0337]).

Şekil 3. ÇÇT ve KB Kütmeleri Arasında DAS'ın Aracılık Rolü Modelleri

*** $p<.001$, ** $p<.01$, Kesik çizgi şekilde gösterilen yol (b_3) anlamsızdır, A KB Kütmesi: CATI+TR-KF A Kütmesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, B KB Kütmesi: CATI+TR-KF B Kütmesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, C KB Kütmesi: CATI+TR-KF C Kütmesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, ÇÇT: ÇÇTÖ Travmayı Küçümseme Harici Alt Boyutların Toplamı, DİS: DİS/DAS Ölçeği Davranışsal İnhibisyon Alt Ölçeği, DAS: DİS/DAS Ölçeği DAS Alt Boyutlarının Toplamı

Kurulan model doğrultusunda yapılan analiz sonuçlarına göre (Tablo 4) yordanan değişken olan A KB Kümesi için DAS'ın doğrudan etkisinin (b_1) ($B=-.25$, $SH=.09$, $t=2.71$, $p<.01$, %95 GA [.0688, .4317]), yordayıcı değişken olan ÇÇT'nin A KB Kümesi üzerindeki doğrudan etkisinin (c'_1) ($B=.46$, $SH=.06$, $t=7.38$, $p<.001$, %95 GA [.3408, .5884]) ve toplam etkisinin (c_1) ($B=.42$, $SH=.06$, $t=6.86$, $p<.001$, %95 GA [.3015, .5439]) anlamlı olduğu gözlenmiştir. A KB Kümesini %15 oranında yordayan ($F_{(2,321)}=27.69$ $p<.001$) modelde DAS, güven aralığının sıfır içermemesinden de anlaşılacağı üzere anlamlı bir aracılık rolüne sahiptir ($B=-.04$, $SH=.02$, %95 GA=[-.0811, -.0088]). Denklem aracı değişken girdikten sonra ÇÇT'nin A KB Kümesini anlamlı olarak yordamaya devam etmesi ve denklem aracı değişken olan DAS sokulmadan elde edilen doğrudan etkiden DAS'ın denklem sokulduktan sonra elde edilen toplam etkiye doğru yaşanan düşüşün Sobel Testine göre istatistiksel olarak anlamlı olması ($Z= 5.17$, $p<.000$) DAS'ın denklemdeki rolünün kısmi aracılık olduğunu göstermektedir. Ayrıca A KB Kümesi ile ÇÇT arasındaki ilişkide DİS'in anlamlı bir aracı rol oynamadığı görülmüştür (Tablo 5).

Şekil 4. ÇÇT ve KB Kümeleri Arasında DİS'in Aracılık Rolü Modelleri

*** $p<.001$, ** $p<.01$, Kesik çizgi şekilde gösterilen yollar (a_2 , b_4 ve b_5) anlamsızdır, **A KB Kümesi:** CATI+TR-KF A Kümesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, **B KB Kümesi:** CATI+TR-KF B Kümesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, **C KB Kümesi:** CATI+TR-KF C Kümesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, **ÇÇT:** ÇÇTÖ Travmayı Küçümseme Harici Alt Boyutların Toplamı, **DİS:** DIS/DAS Ölçeği Davranışsal İnhibisyon Alt Ölçeği

ÇÇT'nin B KB Kümesini yordadığı regresyon modelindeki DİS/DAS'ın aracılık rolü incelendiğinde (Tablo 4) DAS'ın B KB Kümesine doğrudan etkisinin (b_2) ($B=.81$, $SH=.13$, $t=6.3878$, $p<.001$, %95 GA [.5572, 1.0531]), ÇÇT'nin B KB Kümesine doğrudan etkisinin (c'_2) ($B=.44$, $SH=.09$, $t=5.0804$, $p<.001$, %95 GA [.2678, .6062]) ve ÇÇT'nin B KB Kümesine toplam etkisinin (c_2) ($B=.30$, $SH=.09$, $t=3.4185$, $p<.01$, %95 GA [.1283, .4760]) anlamlı olduğu tespit edilmiştir. B KB Kümesini toplamda %14 oranında yordayan modelde ($F_{(2,321)}=26.97$, $p<.001$) DAS'ın oynadığı aracılık rolünün anlamlı olduğu ($B=-.13$, $SH=.03$, %95 GA= [-.2079, -.0771]) ve denklem girdikten sonra ÇÇT'nin DAS'ı yordamasının anlam düzeyinde ($B=.44$, $SH=.09$, $t=5.0804$, $p<.001$, %95 GA=[.2678, .6062]) herhangi bir düşüş yaşanmamasından ve denklem aracı değişken olan DAS sokulmadan elde edilen doğrudan etkiden DAS'ın denklem sokulduktan sonra elde edilen toplam etkiye doğru yaşanan düşüşün Sobel Testine göre istatistiksel olarak anlamlı olmasından ($Z= 3.51$, $p<.001$) dolayı bu rolün kısmi aracılık rolü olduğu görülmüştür. Bir önceki modele benzer şekilde DİS'in ÇÇT ile B Kümesi KB arasındaki ilişkide anlamlı bir rol oynamadığı görülmüştür (Tablo 5).

Tablo 4. KB kümeleri ile ÇÇT toplam puanları arasında DAS'ın aracı rolüne ait bulgular

KB Kümeleri	Yollar	B	SH	t	%95 GA	F (2,321)	R ²
A KB Kümesi	a_1	-.17	.04	-4.54***	-.2400, -.0949	27.69***	.15
	b_1	.25	.09	2.71**	.0688, .4317		
	Doğrudan Etki	.46	.06	7.38***	.3408, .5884		
	Dolaylı Etki	-.04	.02	-	-.0811, -.0088		
	Toplam Etki	.42	.06	6.86***	.3015, .5439		
B KB Kümesi	a_1	-.17	.04	-4.54***	-.2400, -.0949	26.97***	.14
	b_2	.81	.13	6.39***	.5572, 1.0531		
	Doğrudan Etki	.44	.09	5.08***	.2678, .6062		
	Dolaylı Etki	-.13	.03	-	-.2079, -.0771		
	Toplam Etki	.30	.09	3.42***	.1283, .4760		
C KB Kümesi	a_1	-.17	.04	-4.54***	-.2400, -.0949	9.93***	.06
	b_3	.14	.11	1.30	-.0705, .3436		
	Doğrudan Etki	.32	.07	4.45***	.1785, .4610		
	Dolaylı Etki	-.02	.02	-	-.0635, .0135		
	Toplam Etki	.30	.07	4.26***	.1598, .4340		

*** $p<.001$, ** $p<.01$, İtalik olarak verilen değerler anlamsızdır ($p>.05$), **A KB Kümesi:** CATI+TR-KF A Kümesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, **B KB Kümesi:** CATI+TR-KF B Kümesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, **C KB Kümesi:** CATI+TR-KF C Kümesi KB Alt Boyutlarının Toplamı

C KB Kümesinin ÇÇT tarafından %6 oranında anlamlı olarak ($F_{(2,331)}=9.93$, $p<.01$) yordandığı regresyon modelinde DİS ve DAS'ın aracı değişken rolü incelendiğinde ÇÇT'nin C KB Kümesi üzerindeki doğrudan

(c₃) (B=.32, SH=.07, t=4.4524, p<.001, %95 GA=[.1785, .4610]) ve toplam (c₃) etkisinin (B=.30, SH=.07, t=4.2599, p<.001, %95 GA=[.1598, .4340]) anlamlı olduğu görülmüş olsa da, ne DİS'in, ne de DAS'ın istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir aracılık rolü oynamadığı tespit edilmiştir (Tablo 4 ve 5).

Tablo 5. KB kümeleri ile ÇÇT toplam puanları arasında DİS'in aracı rolüne ait bulgular

KB Kümeleri	Yollar	B	SH	t	%95 GA	F (2,321)	R ²
A KB Kümesi	a ₂	-.02	.02	-.50	-.0568, .0337	23.49***	.13
	b ₄	-.03	.15	.19	-.3227, .2654		
	Doğrudan Etki	.42	.06	6.84***	.3009, .5438		
	Dolaylı Etki	.0003	.004	-	-.0087, .0091		
	Toplam Etki	.42	.06	6.86***	.3015, .5439		
B KB Kümesi	a ₂	-.02	.02	-.50	-.0568, .0337	7.30***	.04
	b ₅	.36	.21	1.69	-.0599, .7801		
	Doğrudan Etki	.31	.09	3.47***	.1328, .4798		
	Dolaylı Etki	-.0042	.0096	-	-.0263, .0131		
	Toplam Etki	.30	.09	3.42**	.1283, .4760		
C KB Kümesi	a ₂	-.02	.02	-.50	-.0568, .0337	22.36***	.12
	b ₆	.82	.16	5.02***	.4974, 1.1380		
	Doğrudan Etki	.31	.07	4.55***	.1740, .4386		
	Dolaylı Etki	-.0094	.02	-	-.0481, .0245		
	Toplam Etki	.30	.07	4.26***	.1598, .4340		

***p<.001, **p<.01, İtalik olarak verilen değerler anlamsızdır (p>.05). **A KB Kümesi:** CATI+TR-KF A Kümesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, **B KB Kümesi:** CATI+TR-KF B Kümesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, **C KB Kümesi:** CATI+TR-KF C Kümesi KB Alt Boyutlarının Toplamı, ÇÇT: ÇÇTÖ Travmayı Küçümseme Harici Alt Boyutların Toplamı

SONUÇ ve TARTIŞMA

Çalışmamızda kişilik bozuklukları ile bu bozuklukların gelişiminde çevresel bir etken olarak önemli rol oynadığı düşünülen çocukluk çağı travmalarının ilişkisinde genetik bir faktör olan DİS/DAS değişkenlerinin aracı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmamızda öncelikle travma geçmişi olan ve olmayan grupların KB puanları karşılaştırılmış ve t testi analizi sonuçlarına göre tüm KB puanlarının ÇÇT geçmişi olan grup lehine anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan korelasyon analizi sonucunda ise ÇÇT ile KB kümeleri arasındaki ilişkilerin pozitif ve anlamlı bir seviyede olduğu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde de bu bulguların birçok kişilik ve psikopatoloji kuramlarının ÇÇT ve KB'ler arasındaki ilişkilere dair iddialarını destekler nitelikte oldukları görülmektedir. Fakat bu ilişkinin varlığı diğer araştırmalarca da kanıtlanmış (Battle vd., 2004; Ball ve Links, 2009) olmakla birlikte ÇÇT'nin bu ilişkide etiyolojik mi yoksa bir risk faktörü olarak mı rol oynadığı konusu tartışmaya açıktır. Bu noktada birçok psikodinamik yaklaşım, ÇÇT'nin kişilik bozukluklarının gelişiminde etiyolojik bir rol oynadığını iddia etmektedir. Travmaların kişiliğin gelişimine yön verdiği ve ne kadar erken yaşanırsa bu etkisinin o kadar fazla olduğu psikodinamik yaklaşımın temel varsayımlarındandır (Paris, 1983). Örneğin, Freud'un psikoseksüel gelişim teorisinde erken dönem yaşantılarının önemi vurgulanmakta ve yaşanan travmatik olaylar neticesinde bu dönemlerde oluşan fiksasyonların psikotik, borderline ve nevrotik kişilik bozukluklarına sebep olduğu ifade edilmektedir (McKinney, 2010). Kernberg'e göre (1970) de kişilik gelişimi ve kişilik organizasyonları düzeyleri benzer şekilde psikotik-borderline-nevrotik sırasını takip etmektedir. Millon (2012/2020:113-124) da gelişim dönemlerinde olumsuz yaşantılar ve ebeveynlerden görülen uygunsuz muameleler sonucu çocukların uyumsuz davranışlar geliştirirken olumlu yaşantıların yetersizliğinden dolayı uyumlu davranışları yeterince öğrenemediklerinin ve güvensizlik hisleri içerisinde büyümelerinin kişiliklerini olumsuz yönde etkilediğinin altını çizmiştir. Fakat Paris'e göre (1997) bu iddialar çerçevesinde elde edilen ve kanıt olarak değerlendirilen bulgular ÇÇT'nin etiyolojik bir faktör olarak değerlendirilmesi için yeterli değildir. Paris, bu iddiasına kanıt olarak korelasyonun nedenselliği sınama gücünün olmadığını belirterek benzer travmalara maruz kalanların aynı patolojiyi geliştirmeyeceklerinin ve hatta bazen travmaya maruz kalanların hiçbir patoloji geliştirmeyebileceğini de ifade etmiştir. Travmaya maruz kalan her bireyin neden patoloji geliştirmediği konusunda çalışan Bonanno'ya göre (2005) travma yaşantılarına verilen en yaygın tepkilerden birisi de dayanıklılıktır ve benzer travmalara herkesin aynı yanıt vermemesinin sebeplerinden birisi de psikolojik dayanıklılığın bileşenleri olan destekleyici sosyal ilişkiler, bilişsel esneklik düzeyi, optimizm gibi faktörlerin düzeylerinin bireyden bireye farklılıklar göstermesidir. Bu açıdan bakıldığında ÇÇT'nin KB'lerin ortaya çıkması için yeter koşul olmadığı yorumu yapılabilir. ÇÇT'nin etiyolojik bir faktör olmaktan ziyade bir risk faktörü olabileceğini ifade eden Paris'e göre (1997) travmaların etkisi (i) travmanın şiddeti, (ii) travmanın diğer yaşam olaylarıyla etkileşimi, (iii) travmanın kişilik özellikleriyle etkileşimi ve (iv) travmaya olan bireysel yatkınlığa bağlıdır. Travmanın oluşturduğu etkinin bu faktörlere bağlı olması, ÇÇT ile KB arasındaki ilişkide karıştırıcı değişkenlerin varlığına işaret etmektedir. ÇÇT ile KB ilişkisinin doğasının anlaşılması bu faktörlerin ilişkideki rollerinin aydınlatılmasına bağlıdır. Bu karıştırıcı etkenlerden travmanın şiddetinin kişilik bozukluğu düzeyini arttırıcı rolü t testi ve korelasyon analizlerince çalışmamızda tespit edilmiştir. Çalışmamızda travmanın kişilik özellikleriyle etkileşiminin KB'lerin ortaya çıkmasındaki rolünün

keşfedilmesi için Paris'in (1997) travma ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişkinin en iyi gen-çevre etkileşimi çerçevesinde anlaşılabilirliği tezinden yola çıkarak genetik ağırlıklı kişilik özellikleri kuramı Pekiştirici Duyarlılık Teorisi'nin kavramları olan DİS ve DAS'ın aracılık rolleri incelenmiştir.

Yapılan aracılık analizleri, ÇÇT ile KB arasındaki ilişkide DAS'ın ÇÇT ile A ve B KB kümeleri arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolü oynadığını göstermektedir. Bu ilişkinin incelendiği modeldeki yolların beta katsayılarına göre, ÇÇT'nin DAS'ı, DAS'ın da A ve B KB Kümelerini negatif yönde yordadığı görülmektedir. Bu sonuç ve korelasyon analizinde elde edilen katsayılar birlikte değerlendirildiğinde ÇÇT'nin bireylerde DAS'ın baskınlığını azaltmak sureti ile A ve B KB Kümelerinin şiddetini arttığı yorumu yapılabilir. Başka bir deyişle, DAS düzeyinin artması ÇÇT'nin A ve B KB Kümelerinin üzerindeki yordayıcılık etkisini azaltmaktadır. Öyle ki, çocukluk çağı travmalarının DAS'ın aracılık rolünün hesaba katılmadan A ve B KB Kümelerini yordama gücü (Doğrudan Etki, c_1), DAS'ın aracılık rolü denkleme sokulduğunda (Toplam Etki, c'_1) anlamlı düzeyde düşmektedir. Buna göre ödüle duyarlılıkla dolayısıyla dışadönüklükle bağlantılı olan DAS'ın ÇÇT ile bu kümelerle arasındaki ilişkilerde koruyucu bir faktör olarak rol oynadığı düşünülebilir. Analizler incelendiğinde C KB Kümesinin ise DAS tarafından yordanmadığı dolayısı ile ÇÇT ile C KB Kümesi arasındaki ilişkide DAS'ın herhangi bir aracılık rolü oynamadığı tespit edilmiştir. C KB Kümesi genel olarak kaygı ile ilişkili olduğundan Gray'in teorisine göre bu kümenin DAS değil, DİS ile ilişkili çıkması beklenen ve diğer çalışmalarca da kanıtlanmış bir durumdur (Bilge ve Sertel-Berk, 2017). Aracılık analizi sonuçları DİS'in ise ÇÇT ile KB arasında herhangi bir aracılık rolü oynamadığını göstermiştir. Bunun temel sebebi çalışmamızda ÇÇT ile DİS arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmaması, yapılan t testi analizi sonucunda DİS puanlarının travma geçmişi olan ve olmayan grup arasında anlamlı bir fark göstermemesi ve ÇÇT'nin DİS'i anlamlı olarak yordamamış olmasıdır. Travma, tanımı itibarı ile örseleyici ve inhibe edici yaşam olaylarıdır; bu olaylar pekiştirici türü açısından bakıldığında ceza niteliği taşımaktadır. Yani, ÇÇT'nin doğası gereği zaten ceza nitelikli olması cezaya duyarlılıkla bağlantılı olan DİS'in düzeyinde bir değişikliğe yol açmaması beklendiği bir durumdur. Modeldeki diğer yollar ve korelasyon katsayıları incelendiğinde de ÇÇT'nin de DİS'in de C KB Kümesi üzerinde ayrı ayrı risk faktörleri olarak değerlendirilebilecekleri görülmektedir. Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda, ÇÇT'nin KB kümeleri ile olan ilişkisinde DİS'in karıştırıcı bir değişken değil, sürecin bir parçası olduğu yorumu yapılabilir.

Özet olarak, literatürde olduğu gibi çalışmamızda da kişilik bozukluklarının gelişiminde çevresel bir etken olarak önemli rol oynadığı tespit edilen çocukluk çağı travmalarının kişilik bozuklukları ile ilişkisinde genetik bir faktör olan davranışsal aktivasyon ve inhibisyon sistemlerinin aracı rolü incelenmiş olup davranışsal aktivasyon sisteminin koruyucu bir rol oynadığı, davranışsal inhibisyon sisteminin ise bu ilişkide herhangi bir aracılık rolüne sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuca dayanarak DAS'a yönelik yapılacak güçlendirici müdahalelerin kişilik bozukluklarının tedavisinde etkili olabileceği iddia edilebilir fakat bu iddianın daha sağlam bir zeminde test edilebilmesi için ilişkiyi çalışmaları ötesinde deneysel desene sahip araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. İleriki araştırmalarda Paris'in çalışmasında erken dönem travmaları ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişkide rol oynayan direnç ve dayanıklılık, travmaya yatkınlık, travmanın şiddeti gibi faktörlerin de dahil edildiği daha kapsamlı bir aracılık modelinin geliştirilmesinin ve test edilmesinin bu ilişkinin doğasının anlaşılması açısından daha isabetli bilgiler sağlayabileceği düşünülmektedir.

Katılımcıların gizlilik endişeleri taşınmaları, literatürde de yer aldığı üzere bastırma ve dissosiyasyon savunma mekanizmaları kullanmaları ve travmatik yaşantıların bilgisine ulaşmak noktasında dezavantajlar barındırması nedeniyle çocukluk çağı travmalarının ölçümünde öz bildirim ölçeğinin kullanılması çalışmanın sınırlılıklarındandır.

KAYNAKÇA

1. Amerikan Psikiyatri Birliği (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders, Fifth Edition. Personality Disorders* içinde (s. 645-684). Arlington, VA, Amerikan Psikiyatri Birliği.
2. Ball, J. S., ve Links, P. S. (2009). Borderline personality disorder and childhood trauma: evidence for a causal relationship. *Current psychiatry reports*, 11(1), 63-68.
3. Battle, C. L., Shea, M. T., Johnson, D. M., Yen, S., Zlotnick, C., Zanarini, M. C., ... ve Morey, L. C. (2004). Childhood maltreatment associated with adult personality disorders: findings from the Collaborative Longitudinal Personality Disorders Study. *Journal of personality Disorders*, 18(2), 193-211.
4. Bernstein, D. P., Fink, L., Handelsman, L., Foote, J., Lovejoy, M., Wenzel, K., vd. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *American Journal of Psychiatry*, 151(2), 1132-1136.

5. Bilge, Y. (2014). *Coolidge Eksen İki Envanteri Plus'ın Türkçe adaptasyonu ve DSM-5'te yer alan kişilik bozukluklarının davranışsal inhibisyon ve davranışsal aktivasyon sistemleriyle ilişkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
6. Bilge, Y. (2018). DSM-5 kişilik bozuklukları için kısa bir ölçek: Coolidge Eksen II Envanteri Plus Türkçe Kısa Formun geliştirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19, 14-21.
7. Bilge, Y. (2020). Davranışsal İnhibisyon Sistemi ve Davranışsal Aktivasyon Sistemi Ölçeğinin Türk toplum örnekleminde psikometrik özellikleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12, 219-234.
8. Bilge, Y. ve Bilge, Y. (2018). Behavioral Inhibition and Behavioral Activation System Levels, And Dsm-5 Psychopathological Symptoms in Turkish Adolescents. *International Review Of Humanities And Scientific Research*.
9. Bilge, Y., ve Sertel-Berk, Ö. (2017). B ve C Kümesi Kişilik Bozukluklarının Davranışsal İnhibisyon ve Davranışsal Aktivasyon Sistemleriyle İlişkilerinin İncelenmesi. *Social Sciences Studies Journal*, 3(12), 1850-1866.
10. Bonanno, G. A. (2005). Resilience in the face of potential trauma. *Current directions in psychological science*, 14(3), 135-138.
11. Carr, C. P., Martins, C. M. S., Stingel, A. M., Lemgruber, V. B., ve Juruena, M. F. (2013). The role of early life stress in adult psychiatric disorders: a systematic review according to childhood trauma subtypes. *The Journal of nervous and mental disease*, 201(12), 1007-1020.
12. Carver, C. S., ve White, T. L. (1994). Behavioral inhibition, behavioral activation, and affective responses to impending reward and punishment: the BIS/BAS scales. *Journal of personality and social psychology*, 67(2), 319.
13. Coolidge, F. L. (2006). *The Coolidge Axis II inventory Plus-Revised: Manual*. Colorado Springs: Author.
14. Corr, P. J., Pickering, A. D., ve Gray, J. A. (1995). Personality and Reinforcement in Associative and Instrumental Learning. *Personality and individual Differences*, 19(1), 47-71.
15. Dünya Sağlık Örgütü. (2006). *Preventing Child Maltreatment: A Guide To Taking Action And Generating Evidence*. Geneva: World Health Organization.
16. George, D., ve Mallery, P. (1995). *SPSS/PC+ step by step: A simple guide and reference*. Duxbury Press.
17. Gray, J. A., ve McNaughton, N. (2003). The neuropsychology of anxiety. *Crossref Google Scholar Article Locations: Article Location Article Location More AR articles citing this reference The Neurocognitive Bases of Human Volition Patrick Haggard*, 1(2), 3.
18. Hayes, A. F. (2017). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford publications.
19. Kernberg, O. F. (1970). A psychoanalytic classification of character pathology. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 18(4), 800-822.
20. Kong, S., ve Bernstein, K. (2009). Childhood trauma as a predictor of eating psychopathology and its mediating variables in patients with eating disorders. *Journal of Clinical Nursing*, 18(13), 1897-1907.
21. McKinney, J. P. (2010). Psychosexual Stages. *The Corsini Encyclopedia of Psychology*, 1-2.
22. Millon, T., Millon, C. M., Meagher, S. E., Grossman, S. D., ve Ramnath, R. (2020). *Modern Yaşamda Kişilik Bozuklukları* (Çev. Gezmiş, E. O.) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları. (Özgün çalışma 2012 yılında yayınlanmıştır).
23. Muris, P.; Meesters, C.; De Kanter, E. ve Timmerman, P. E. (2005). Behavioural Inhibition and Behavioural Activation System Scales for Children: Relationships with Eysenck's Personality Traits and Psychopathological Symptoms. *Personality and Individual Differences*, 38(4), 831-841.
24. Paris, J. (1982). Family theory and character pathology. *International Journal of Family Psychiatry*, 3, 475-485.
25. Paris, J. (1997). Childhood trauma as an etiological factor in the personality disorders. *Journal of Personality Disorders*, 11(1), 34-49.

26. Pastor, M. C., Ross, S. R., Segarra, P., Montañés, S., Poy, R., ve Moltó, J. (2007). Behavioral inhibition and activation dimensions: Relationship to MMPI-2 indices of personality disorder. *Personality and Individual Differences*, 42(2), 235-245.
27. Perry, B. D., Pollard, R. A., Blakley, T. L., Baker, W. L., ve Vigilante, D. (1995). Childhood trauma, the neurobiology of adaptation, and “use-dependent” development of the brain: How “states” become “traits”. *Infant mental health journal*, 16(4), 271-291.
28. Pickett, S. M., Bardeen, J. R. ve Orcutt, H. K.(2011). Experiential Avoidance as a Moderator of the Relationship Between Behavioral Inhibition System Sensitivity and Posttraumatic Stress Symptoms. *Journal of Anxiety Disorders*, 25(8), 1038-1045.
29. Ross, S. R., Keiser, H. N., Strong, J. V. ve Webb, C. M. (2013). Reinforcement Sensitivity Theory and Symptoms of Personality Disorder: Specificity of the BIS in Cluster C and BAS in Cluster B. *Personality And Individual Differences*, 54(2), 289-293.
30. Slobodskaya, H. R. (2007). The Associations Among the Big Five, Behavioural Inhibition and Behavioural Approach Systems and Child and Adolescent Adjustment in Russia. *Personality and Individual Differences*, 43(4), 913-924.
31. Şar, V., Akyüz, G., Kundakçı, T., Kızıltan, E., ve Doğan, O. (2004). Childhood trauma, dissociation, and psychiatric comorbidity in patients with conversion disorder. *American Journal of Psychiatry*, 161(12), 2271-2276.
32. Şar, V., Öztürk, P. E., ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin Türkçe uyarlanmasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 32(4), 1054-1063.
33. Şişman, S. (2012). Davranışsal İnhibisyon Sistemi/Davranışsal Aktivasyon Sistemi Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Psikoloji Çalışmaları*, 32(2), 1-22.
34. Zhao, X., Lynch Jr, J. G., ve Chen, Q. (2010). Reconsidering Baron and Kenny: Myths and truths about mediation analysis. *Journal of consumer research*, 37(2), 197-206.